

**Cauza C-19/20****Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

16 ianuarie 2020

**Instanța de trimitere:**

Sąd Okręgowy w Gdańsku (Polonia)

**Data deciziei de trimitere:**

30 decembrie 2019

**Reclamant:**

I.W.

R.W.

**Pârâtă:**

Bank BPH Spółka Akcyjna w Gdańsku

**Obiectul procedurii principale**

Constatarea nulității contractului de credit ca urmare a faptului că acesta este contrar, în partea privitoare la clauzele de indexare, dispozițiilor imperative ale dreptului național, ca urmare a caracterului abuziv al clauzelor privind indexarea, constatarea nulității contractului, în forma în care a fost încheiat de reclamant, ca urmare a unei erori privind totalitatea costurilor creditului, precum și constatarea nulității contractului în ansamblul său, precum și o cerere de rambursare de către bancă a sumelor plătite cu titlu de rate cuprinzând capital și dobânzi, precum și a taxelor aferente.

**Obiectul și temeiul juridic al întrebărilor preliminare**

Interpretarea articolului 2 și a articolului 3 alineatele (1) și (2) coroborat cu articolul 4 alineatul (1), cu articolul 6 alineatul (1) și cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (denumită în continuare „Directiva

93/13”), din perspectiva obligației instanței de a constata caracterul abuziv al unei clauze cuprinse într-un contract încheiat cu un consumator, atunci când, la data pronunțării, în urma unei modificări a termenilor contractului sub forma unui act adițional, clauza este modificată astfel încât nu mai are caracter abuziv, iar constatarea caracterului abuziv al clauzei în redactarea sa inițială poate conduce la anularea întregului contract, precum și din perspectiva posibilității constatării caracterului abuziv doar al unor elemente ale clauzei contractuale privitoare la cursul de schimb al valutei stabilit de bancă, respectiv, prin eliminarea mențiunii privind marja băncii stabilită în mod unilateral și în mod neclar ca element al cursului de schimb, precum și aspectul dacă interesul public se opune constatării caracterului abuziv doar al unor elemente ale clauzei contractuale în modul sus-menționat. În plus, întrebările privesc aspectul dacă lipsa caracterului obligatoriu al unui contract ca urmare a excluderii clauzelor abuzive constituie o sancțiune, înțeleasă ca rezultat al unei decizii a instanței cu caracter constitutiv de drepturi și care produce efecte de la momentul încheierii contractului, precum și, de asemenea în lumina articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale din 30 martie 2010, aspectul dacă instanța națională are obligația de a informa consumatorul cu privire la efectele juridice ale unei constatări a nevalidității, inclusiv cu privire la posibilele pretenții de restituire din partea profesionistului.

### Întrebările preliminare

- 1) Articolul 3 alineatele (1) și (2) coroborat cu articolul 4 alineatul (1) coroborat cu articolul 6 alineatul (1) și cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273) trebuie interpretat în sensul că instanța națională este obligată să constate caracterul abuziv [în sensul articolului 3 alineatul (1) din directivă] al unei clauze contractuale încheiate cu un consumator, chiar dacă, la data pronunțării hotărârii, ca urmare a modificării de către părți a conținutului contractului prin intermediul unui act adițional, clauza a fost modificată astfel încât nu mai are caracter abuziv, iar constatarea caracterului abuziv al clauzei în versiunea sa inițială poate determina inaplicabilitatea (anularea) întregului contract?
- 2) Articolul 6 alineatul (1) coroborat cu articolul 3 alineatul (1) și alineatul (2) teza a doua, precum și cu articolul 2 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273) trebuie interpretat în sensul că permite unei instanțe naționale să constate doar caracterul abuziv al anumitor elemente ale unei clauze contractuale privind cursul de schimb stabilit de o bancă, la care este indexat creditul acordat consumatorului (precum în cauza principală), respectiv prin eliminarea mențiunii privind marja băncii stabilită în mod unilateral și în mod neclar ca element al cursului de schimb, iar menținerea unei clauze clare privind cursul mediu al băncii centrale (Narodowy Bank Polski, Banca Națională a

Poloniei), care nu dă naștere unei înlocuiri necesare a conținutului eliminat prin vreo normă de drept, [...] va determina vreo reechilibrare efectivă între consumator și profesionist, deși modifică esența mențiunii privind executarea obligațiilor de către consumator în favoarea acestuia?

- 3) Articolul 6 alineatul (1) coroborat cu articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273) trebuie interpretat în sensul că, chiar și în ipoteza în care legiuitorul național a instituit măsuri destinate să prevină utilizarea în continuare a clauzelor abuzive, precum cele în discuție în litigiul principal, prevăzând obligația băncilor de a preciza modalitățile și termenele de stabilire a cursului de schimb valutar pe baza căruia se calculează cuantumul creditului, ratele cuprinzând capitalul și dobânzile, precum și modalitățile de conversie în valută a sumelor plătite, precum și a sumelor rambursate, interesul public se opune constatării caracterului abuziv al doar unor elemente dintr-o clauză contractuală în modul descris la a doua întrebare?
- 4) Nevaliditatea contractului menționată la articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273), care rezultă din excluderea clauzelor abuzive menționate la articolul 2 litera (a) coroborat cu articolul 3 din directivă, trebuie interpretată în sensul că reprezintă o sancțiune care poate fi percepută ca rezultat al unei decizii constitutive de drepturi a unei instanțe, pronunțată la cererea expresă a consumatorului, care produce efecte de la momentul încheierii contractului, respectiv *ex tunc*, iar cererile de restituire ale consumatorului și ale profesionistului rămân exigibile de la rămânerea definitivă a hotărârii?
- 5) Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273) coroborat cu articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene din 30 martie 2010 (JO C 83, p. 389) trebuie interpretat în sensul că impune instanței naționale obligația de a informa consumatorul care a solicitat constatarea nulității unui contract ca urmare a eliminării clauzelor abuzive cu privire la consecințele juridice ale acestei decizii, inclusiv cu privire la acțiunile în restituire ale profesionistului (banca), chiar și neintroduse în procedura respectivă, precum și la cele a căror validitate nu este clar determinată, chiar în situația în care consumatorul beneficiază de un reprezentant profesionist?

### **Dispozițiile de drept comunitar invocate**

Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii: considerentele al patrulea, al douăzeci și unulea și al douăzeci și patrulea și articolele 3, 4 și 6;

Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene din 30 martie 2010, art. 47.

### **Dispozițiile de drept național invocate**

Legea din 23 aprilie 1964 privind Codul civil (text unic, Dz. U. din 2019, poziția 1145) [denumită în continuare „Codul civil”]: articolele 58, 120, 1, 353<sup>1</sup>, 358 [în versiunea rezultată din Legea din 23.10.2008] (Dz. U. nr. 228, poziția 1506)], care a intrat în vigoare la 24 ianuarie 2009), articolele 385<sup>1</sup>, 385<sup>2</sup>, 388, 405 și 410.

Legea din 17 noiembrie 1964 privind Codul de procedură civilă [text unic din 19 iulie 2019, Dz. U. din 2019, poziția 1460]: articolele 5, 156<sup>1</sup>, 156<sup>2</sup>, 212.

Legea din 21 iulie 2011 de modificare a Legii privind dreptul bancar și alte legi (Dz. U. Nr. 165, poziția 984): art. 1, 4.

### **Prezentare pe scurt a situației de fapt și a procedurii principale**

- 1 Reclamanții, în calitate de consumatori, au încheiat, în cursul anului 2008, cu predecesorul în drept al băncii pârâte, un contract de credit ipotecar pe 360 de luni, destinat să acopere cheltuielile de construcție a unei case de locuit. Înainte de semnarea contractului de credit, reclamanții s-au întâlnit cu un consilier financiar (intermediar), care a recomandat un credit indexat în CHF și i-a informat că cursul de schimb al CHF în raport cu PLN poate crește, ceea ce influențează quantumul ratei lunare. Aceștia nu au exprimat îndoieli cu privire la structura unui credit indexat.
- 2 În cuprinsul cererii lor de credit, aceștia au arătat că solicită acordarea unui credit în zloți polonezi, precum și indexarea la cursul CHF, precum și, pe un formular separat pregătit de bancă, o ofertă de credit în zloți polonezi și că optaseră pentru un credit în monedă străină, fiind informați în prealabil în legătură cu riscurile contractării unui credit în monedă străină.
- 3 În temeiul contractului de credit, acesta trebuie plătit în PLN, iar, ulterior plății trebuie indexat în moneda CHF potrivit cursului de schimb la cumpărare al pârâtei din ziua plății, menționat în tabelul cursurilor de cumpărare/vânzare ale băncii. În schimb, rambursările creditului sunt efectuate în zloți și sunt calculate pe baza cursului de vânzare a valutei. Cursurile de cumpărare/vânzare a valutei menționate în tabelul cursurilor de schimb ale băncii se referă la cursul mediu al băncii centrale a Poloniei, precum și la marja băncii. Dobânda creditului este bazată pe indicele de referință Libor la 3 luni.

## 4 Clauzele considerate abuzive de instanță au următorul cuprins.

*„Articolul 1 alineatul 1 Banca acordă împrumutatului un credit în sumă de (...) zloți polonezi, indexată la cursul CHF (...), iar împrumutatul se angajează să utilizeze creditul în conformitate cu prevederile contractului, să ramburseze suma primită a creditului și dobânzi, la scadențele stipulate în contract, precum și să plătească Băncii comisioane, taxe și alte costuri prevăzute în contract. Valoarea creditului este constituită din: (...)*

*La data plății, soldul creditului este exprimat în valuta în care se indexează creditul potrivit cursului valutar la cumpărare al valutei în care este indexat creditul și care figurează în tabelul cursurilor valutare la cumpărare/la vânzare pentru creditele ipotecare acordate de bancă și descris în detaliu la alineatul 17, apoi soldul în valută este convertit zilnic în zloți polonezi potrivit cursului valutar la vânzare la care este indexat creditul și care figurează în tabelul cursurilor valutare la cumpărare/la vânzare pentru creditele ipotecare acordate de bancă și descris în detaliu la articolul 17.”*

*„Articolul 7 alineatul 2*

*Rambursarea menționată în cererea de rambursare a cuantumului creditului se va efectua prin virament în contul bancar menționat în această cerere și deschis la banca națională. Data efectuării viramentului va fi considerată ca fiind cea a rambursării creditului acordat. Suma plătită în zloți polonezi cu fiecare ocazie va fi convertită în valuta în care este indexat creditul potrivit cursului valutar la cumpărare/la vânzare pentru creditele ipotecare acordate de bancă, aplicabil la data plății de către Bancă.”*

*„Articolul 10 alineatul 6*

*Decontul fiecărei plăți efectuate de împrumutat va fi efectuat pe baza cursului valutar la vânzare al valutei în care este indexat creditul și care figurează în tabelul cursurilor valutare la cumpărare/la vânzare pentru creditele ipotecare acordate de bancă, aplicabil la data [înregistrării] fondurilor la bancă. (...)”*

*„Articolul 17*

*1. Pentru calculul operațiunii de plată și, respectiv, de rambursare a creditelor sunt aplicabile cursurile valutare la cumpărare/la vânzare pentru creditele ipotecare acordate de bancă, cuprinse în oferta băncii și aplicabile la data efectuării operațiunii.*

*2. Cursurile valutare la cumpărare sunt stabilite ca fiind cursurile medii ale zlotului în raport cu valutele respective, stabilite în tabelele cursurilor medii publicate de NBP minus marja de cumpărare.*

3. *Cursurile valutare la vânzare sunt stabilite ca fiind cursurile medii ale zlotului în raport cu valutele respective stabilite în tabelele cursurilor medii publicate de NBP plus marja de vânzare.*

4. *Pentru calculul cursurilor valutare la cumpărare/la vânzare pentru creditele ipotecare acordate de bancă, se aplică cursul zlotului față de valutele respective menționate în tabelul cursurilor medii ale NBP în ziua lucrătoare respectivă, corectate cu marja de cumpărare/vânzare a băncii.”*

- 5 Banca, pentru a calcula cursul valutar la cumpărare/vânzare, lua în considerare cursurile valutare medii calculate în fiecare zi lucrătoare de Banca Națională a Poloniei din ziua respectivă și adăuga (sau scădea) marja băncii, al cărei mod de calcul nu era specificat în contract. Cursul valutar la cumpărare, respectiv la vânzare astfel indicat era publicat și aplicabil calculelor efectuate în ziua următoare.
- 6 La 7 martie 2011, părțile au încheiat un act adițional la contractul de credit, care prevedea posibilitatea de a rambursa creditul în PLN sau în CHF. În aceasta erau cuprinse dispoziții care descriu modul de calcul al marjei băncii utilizate pentru stabilirea cursului valutar la cumpărare/la vânzare al valutei de indexare. De la încheierea actului adițional, reclamantul rambursează ratele lunare ale creditului în CHF cumpărând valută de pe piața liberă.
- 7 Creșterea cursului CHF, determinând o creștere considerabilă a ratelor de credit exprimate în zloți, a reprezentat cauza căutării unor măsuri pentru a remedia situația dificilă a numeroși consumatori. Drept răspuns, Uniunea Bancilor Poloneze, după pronunțarea Hotărârii CJUE din 3 octombrie 2019 în cauza C-260/18, a publicat pe site-ul său internet un comunicat prin care se arăta băncilor posibilitatea de a formula o cerere de restituire a capitalului plătit de bancă, în cazul constatării nulității contractului, precum și o cerere de remunerare a utilizării acestui capital în perioada stabilită în contract.
- 8 Instanța de trimitere consideră că, în temeiul dispozițiilor dreptului polonez, respectiv al articolului 385<sup>1</sup> alineatele 1 și 3 din Codul civil, clauzele contractuale convenite de părțile la contract referitoare la indexarea exprimată în monedă poloneză (PLN) a cuantumului creditului și a rambursării ratelor constând în capital și dobânzi, la francul elvețian (CHF), precum și clauzele referitoare la principiul stabilirii cursului se raportează la obiectul principal al contractului - inclusiv în sensul articolului 4 alineatul (2) din directivă (a se vedea Hotărârea CJUE din 20 septembrie 2017, Andriciuc, C-186/16, punctul 38, Hotărârea CJUE din 30 aprilie 2014, C-26/13, Kasler și Kaslerane Rabai, punctul 59). Clauzele referitoare la mecanismul de indexare au fost exprimate în termeni atât de ușor de înțeles încât reclamantul, în calitate de consumator în urma discuțiilor cu un consilier de credit, cunoșteau suficient riscul modificării cursului valutar (deși, în practică, nu se așteptau la o creștere atât de importantă a ratei CHF în raport cu PLN), ceea ce au confirmat cu ocazia redactării declarației scrise. În această situație, clauzele contractuale referitoare la mecanismul de indexare nu sunt

considerate de instanța națională abuzive în sensul dispozițiilor articolului 385<sup>1</sup> alineatele 1 și 3 din Codul civil, astfel cum a fost interpretat în conformitate cu articolul 3 alineatul (1) coroborat cu articolul 4 alineatul (2) din directivă. În schimb, instanța de trimitere consideră abuzive, în lumina acestor dispoziții, aceste clauze contractuale care privesc modalitățile de stabilire a cursului valutar, dar numai în ceea ce privește subordonarea cursului valutar la cumpărare sau la vânzare față de marja băncii care a fost stabilită în mod unilateral de bancă prin utilizarea unor mecanisme necunoscute consumatorului. Potrivit instanței naționale, nu sunt abuzive acele elemente ale clauzei referitoare la cursul de schimb care se raportează la cursul mediu al Narodowy Bank Polski ca bază de stabilire a cursului. Instanța națională consideră de asemenea că faptul că a fost făcut public, în actul adițional convenit de părți la contractul de credit, mecanismul de stabilire a marjei băncii, care este o componentă a cursului valutar, a avut drept consecință faptul că această clauză și-a pierdut caracterul abuziv.

### **Argumentele esențiale ale părților din procedura în fața instanței naționale**

- 9 Banca solicită respingerea acțiunii, arătând că contractul rămâne conform cu dispozițiile dreptului național, că consumatorii nu au fost induși în eroare și că clauzele de indexare nu sunt abuzive. În plus, pârâta a invocat prescripția acțiunii pecuniare a recurenților. Banca nu a formulat pretenții în restituire.

### **Prezentare succintă a motivării trimiterii preliminare**

#### *Cu privire la prima întrebare*

- 10 Esența problemei este dacă, având în vedere constatarea caracterului abuziv al unei clauze contractuale în versiunea sa inițială, este legitim să se deducă efectele prevăzute de lege din această situație de fapt atunci când clauza a fost modificată prin voința părților. Recunoașterea caracterului abuziv al unei clauze trebuie să aibă ca efect eliminarea acesteia și crearea, pe plan juridic și economic, a situației în care s-ar fi aflat consumatorul în absența unei astfel de condiții (a se vedea Hotărârea Curții din 15 martie 2012, Perenicova și Perenic, C-453/10, punctul 31, din 21 decembrie 2016, Gutierrez Naranjo și alții C-154/15, C-307/15 și C-308/15, punctul 61, din 14 martie 2019, Dunai, C-118/17). În cazul imposibilității de a se constata caracterul abuziv numai al unei părți a unei clauze contractuale se poate ajunge la necesitatea invalidării întregului contract - și aceasta cu efect de la data încheierii acestuia, adică *ex tunc*. Acest lucru pare, la rândul său, în contradicție cu voința exprimată anterior a consumatorului și a băncii, care, prin încheierea unui act adițional de modificare a clauzei abuzive, au ajuns la un veritabil echilibru între părți. Aceeași decizie a instanței ar viza contractul într-o redactare diferită de cea valabilă între părți până la data pronunțării acesteia. Constatarea nevalidității (anularea) contractului ar avea drept consecință obligația băncii de a rambursa nu numai prestațiile plătite de consumatori în temeiul clauzelor abuzive, ci și pe cele care au fost plătite în temeiul clauzelor neabuzive, modificate prin actul adițional.

Un astfel de rezultat este contrar obiectivului directivei, care constă în restabilirea echilibrului dintre părțile contractului, în principiu, menținând totodată în vigoare contractul în ansamblul său (a se vedea Hotărârea CJUE din 15 martie 2012, Perenicova și Perenic, C-453/10, punctul 31).

- 11 În urma unui act adițional la contractul încheiat de părți, care menționa mecanismul de calculare a marjei băncii, care reprezenta o componentă a cursului valutei de indexare în cazul exercitării de către consumator a dreptului său la rambursarea creditului în monedă poloneză, reprezentând o clauză abuzivă, în versiunea sa inițială, nu este obligatorie în prezent pentru părți. Pe baza acestei clauze abuzive, soldul creditului a fost totuși calculat și au fost rambursate o serie de rate cuprinzând capital și dobânzi. Acest lucru ar suscita, la rândul său, cereri justificate de restituire din partea reclamantilor, fie și numai parțial.
- 12 Curtea, în Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc C-186/16, a clarificat că aprecierea caracterului abuziv al unei clauze contractuale trebuie efectuată în raport cu momentul încheierii contractului respectiv, ținând seama de ansamblul împrejurărilor de care profesionistul putea avea cunoștință la momentul respectiv și care erau de natură să influențeze executarea ulterioară a contractului respectiv (punctul 57). O abordare similară ar fi confirmată și de jurisprudența instanțelor poloneze.

*Cu privire la cea de a doua întrebare*

- 13 Clauza supusă examinării în procedura principală [articolul 17 alineatele 2, 3 și 4 din contract) a avut caracter abuziv în ceea ce privește marja băncii, care era calculată de această bancă, iar redactarea inițială a contractului nu descria principiul de calcul al marjei, ceea ce, potrivit instanței, era contrar cerinței privind buna-credință și a creat un dezechilibru semnificativ al drepturilor în detrimentul consumatorului. Aceasta stabilea cursul valutar la cumpărare ca rezultat al acestei activități: cursul valutar mediu anunțat în tabelul cursurilor NBP *minus marja de cumpărare*, iar, respectiv, cursul valutar la vânzare, stabilit potrivit tabelului cursurilor NBP *plus marja de vânzare*. În speță, eliminarea dispoziției referitoare la marja băncii, care este unul dintre cei doi factori care afectează cursul valutei, nu impune înlocuirea lacunei apărute cu vreo altă mențiune. Un astfel de demers modifică, desigur, sensul redactării inițiale a clauzei contractuale în sensul că privează banca de beneficiul diferenței rezultate dintre cursurile de schimb. Cu toate acestea, merită observat că tocmai beneficiul neclar al băncii care rezultă din diferența dintre cursurile de schimb a determinat caracterul abuziv al clauzei contractuale. Prin urmare, eliminarea acestuia înlătură și caracterul abuziv al clauzei.
- 14 Instanța de trimitere ridică problema dacă, în lumina articolului 385<sup>1</sup> alineatul 1 din Codul civil, astfel cum a fost interpretat în conformitate cu dreptul Uniunii Europene, în contextul articolului 6 alineatul (1) din directivă, precum și al jurisprudenței Curții până în prezent este permisă eliminarea ca abuziv a unui singur element al unei clauze contractuale, cu menținerea celorlalte. Potrivit



instanței naționale, această situație se distinge de cele după modelul cărora a fost prezentată doctrina interdicției reducerii efectului util menținut, întrucât nu impune acoperirea lacunei rezultate în urma eliminării unei părți dintr-o clauză contractuală cu vreo altă mențiune. Însă, pe de altă parte, aceasta nu se rezumă la o simplă excludere a întregii clauze contractuale. În consecință, potrivit instanței de trimitere, este necesar să se înlăture îndoielile în această privință în raport cu interpretarea articolului 6 alineatul (1) din directivă și acordarea unui răspuns la întrebarea dacă este permisă eliminarea numai a părții cu caracter abuziv din clauza contractuală, fără a fi necesară înlocuirea acesteia cu vreo altă mențiune, chiar dacă acest lucru conduce la modificarea sensului acestei clauze.

*Cu privire la cea de a treia întrebare*

- 15 Potrivit instanței de trimitere, este necesară o interpretare a articolului 6 alineatul (1) coroborat cu articolul 7 alineatul (1) din directivă și cu primul, al doilea, al treilea, al șaselea, al șaptelea, al optulea și al douăzeci și unulea considerent ale acesteia, sau, în situația în care un stat membru a adoptat dispoziții care au ca efect împiedicarea introducerii în contracte a unor clauze abuzive (precum cele în discuție în litigiul principal), este încă necesar să se descurajeze comercianții să aplice astfel de clauze menținând efectele de sancțiune ale constatării caracterului abuziv al clauzei contractuale. Instanța își manifestă îndoiala privind aspectul dacă este întemeiată interzicerea unei reduceri care menține efectul util (înțeleasă ca admisibilitate a eliminării parțiale a unei clauze contractuale), ceea ce poate conduce la anularea întregului contract, din moment ce această hotărâre nu este cauza renunțării de către bănci la inserarea în contractele lor a unor clauze precum cea în discuție în litigiul principal. Astfel, acest motiv constituie deja o reglementare dintr-o lege adoptată de statul membru. Ca urmare a practicii băncilor de acordare de credite indexate într-o valută străină, legiuitorul polonez a introdus, prin Legea din 29 iulie 2011, ca element esențial al unui contract de credit încheiat sau indexat într-o altă monedă decât moneda poloneză, modalități speciale de stabilire a modalităților și a termenelor de stabilire a cursului de schimb, pe baza cărora se calculează, printre altele, quantumul creditului, tranșele sale și ratele reprezentând capitalul și dobânzile, precum și modalitățile de conversie în monedă de plată sau de rambursare a creditului (articolul 1 punctul 1 din legea din 29 iulie 2011 de modificare a legii bancare, precum și a altor legi). Prin aceasta, în opinia instanței, legiuitorul polonez s-a conformat obligației care rezultă din al patrulea și din al douăzeci și unulea considerent și din articolul 7 alineatul (1) din directivă.
- 16 Jurisprudența anterioară, în care Curtea de Justiție a consacrat interdicția reducerii care menține validitatea, viza situația în care eliminarea unei părți dintr-o clauză contractuală trebuia înlocuită cu o normă de drept sau cu o decizie a instanței înseși. Interzicerea acestui tip de demersuri prin care se urmărește menținerea efectului obligatoriu al unei clauze contractuale eliminând elementele acestuia care erau abuzive ar justifica interesul public protejat de directivă (Hotărârea CJUE din 14 iunie 2012, Banco español de Credito SA, C-618/10, punctele 67-69). Acest interes public este expus în considerentele directivei și se limitează la

protecția cetățenilor, în calitate de consumatori, împotriva abuzului de putere al vânzătorilor sau furnizorilor, în special împotriva excluderii sau a restrângerii abuzive a drepturilor consumatorilor în contracte. Realizarea acestui obiectiv trebuie să intervină, în principiu, prin adoptarea normelor de transpunere a directivei. Directiva presupune ca sancțiunea nulității, prin decizia instanței competente, aplicată clauzelor abuzive și uneori chiar întregului contract, trebuie să aibă un efect disuasiv pentru viitor. Jurisprudența creatoare a instanțelor ar putea repune în discuție acest obiectiv (Hotărârea CJUE din 12 iunie 2012, Banco Espanol de Credito SA, C-618/10, punctele 65-69; Hotărârea CJUE din 21 decembrie 2016, Francisco Gutierrez Naranjo, C-154/15, C-307/15, C-308/15, punctele 56-57 și 60-61).

*Cu privire la cea de a patra întrebare*

- 17 Potrivit instanței de trimitere, în pofida considerentului (21) al directivei și a articolului 6 alineatul (1) din directivă, legiuitorul polonez nu a transpus pe deplin în ordinea juridică poloneză obiectivele directivei care constau în necesitatea de a se asigura că contractul încheiat între un consumator și un vânzător (furnizor) nu rămâne în vigoare dacă acest lucru nu este posibil după eliminarea clauzelor abuzive. În temeiul articolului 385<sup>1</sup> alineatul 2 din Codul civil, dacă o clauză contractuală nu creează obligații pentru consumator, părțile sunt legate prin restul contractului. Legiuitorul național nu ar fi respectat rezerva exprimată la articolul 6 alineatul (1) din directivă, „în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive”. În temeiul Codului civil polonez, este posibilă anularea contractului cu efect retroactiv (respectiv de la încheierea contractului) pe baza unei decizii judecătorești cu efect constitutiv de drepturi, pronunțată de o instanță la cererea unei părți la contract, în cadrul instituției exploatării, reglementată la articolul 388 din Codul civil. Desigur, condițiile de exercitare a acestei posibilități de către o parte la contract sunt diferite de cele prevăzute la articolul 3 alineatele (1) și (2) din directivă.
- 18 Jurisprudența CJUE în cadrul interpretării articolului 6 alineatul (1) din directivă menționează totuși alte caracteristici ale sancțiunii nevalidității unui contract decât cele prezentate în jurisprudența poloneză, atunci când acest lucru nu este posibil după eliminarea clauzelor ilicite din conținutul contractului. În Hotărârea din 30 aprilie 2014 în cauza Kaslerene Rabai, C-26/13, la punctul 84, Curtea a constatat că anularea unui contract are, în principiu, drept consecință exigibilitatea imediată a sumei împrumutului care rămâne datorată. În schimb, în Hotărârea din 3 octombrie 2019 în cauza Dziubak (C-260/18), Curtea a arătat că menținerea sau anularea unui contract de către instanță în privința eliminării unor clauze abuzive depinde de voința consumatorului în această privință (a se vedea punctele 2 și 4 din dispozitivul acesteia). În schimb, în Hotărârea C-154/15, C-307/15 și C-308/15 din 21 decembrie 2016, Francisco Gutierrez Naranjo, Curtea pune accentul pe dreptul consumatorului la restituirea avantajului obținut în mod nejustificat în detrimentul său de profesionist în temeiul unei clauze abuzive (a se vedea punctul 66). Aceasta ar însemna că anularea unui contract în cazul eliminării unor clauze abuzive rezultă dintr-o hotărâre judecătorească constitutivă de drepturi, iar nu de

plin drept, la cererea unei singure părți a contractului (consumatorul), care dă naștere unei acțiuni în restituirea avantajelor dobândite în mod nejustificat de profesionist în detrimentul consumatorului. Instanța de trimitere se întreabă, în lumina acestei jurisprudențe, dacă acesta este sensul în care trebuie interpretată sancțiunea nevalidității contractului.

- 19 Interpretarea articolului 6 alineatul (1) din directivă în raport cu caracterul fundamental al nevalidității contractului este necesară pentru interpretarea dreptului național, în procedura principală, în conformitate cu obiectivul directivei. Stabilirea naturii sancțiunii este necesară pentru aprecierea datei de la care devin exigibile cererile de restituire ale reclamantilor, precum și a temeiniciei excepției prescripției ridicate de pârâtă. În continuare, este important să se aprecieze dacă anularea unui contract este în interesul consumatorului. Astfel, în ipoteza în care o hotărâre de anulare (nevaliditatea unui contract) ar avea un caracter constitutiv de drepturi, nu se poate exclude ca, într-o altă procedură, o bancă să formuleze față de consumator o cerere de rambursare a unui credit (deblocat) și se poate prezuma că această cerere nu va fi prescrisă. În cele din urmă, divergența de interpretare dintre articolul 6 alineatul (1) din directivă și reglementarea națională și imposibilitatea de a interpreta legislația națională în conformitate cu finalitatea directivei ar putea revela o transpunere defectuoasă a acesteia și ar putea determina răspunderea statului polonez pentru prejudiciile cauzate.

*Cu privire la cea de a cincea întrebare*

- 20 Răspunsul la această întrebare va fi esențial în cadrul procedurii principale în cazul în care Curtea constată, în temeiul articolului 6 alineatul (1) din directivă, obligația instanței de a examina caracterul abuziv al unei clauze, inclusiv atunci când aceasta a fost modificată ulterior prin voința părților, dar se opune ca numai anumite elemente ale unei clauze să fie considerate abuzive. Există atunci motive care permit să se concluzioneze în sensul nevalidității contractului în ansamblul său.
- 21 Potrivit jurisprudenței Curții de Justiție referitoare la interpretarea articolului 6 alineatul (1), protecția consumatorului impune să fie luate în considerare interesele sale reale și deci actuale. Protecția acestor interese se extinde și la consecințele care s-ar produce în mod real, în circumstanțele existente sau previzibile în momentul apariției litigiului, în cazul în care instanța națională ar recurge la invalidarea contractului (Hotărârea CJUE din 3 octombrie 2019, C-260/18, punctul 53, și Hotărârea CJUE din 21 februarie 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, punctele 23, 27 și 35). Curtea a arătat de asemenea că Directiva 93/13 nu merge până la a face obligatoriu, în beneficiul consumatorilor, sistemul de protecție împotriva utilizării de către profesioniști a clauzelor abuzive. Atunci când consumatorul preferă să nu se prevaleze de sistemul de protecție, acesta nu se aplică. Consumatorul trebuie *a fortiori* să aibă dreptul de a se opune să fie protejat, în temeiul aceluiași sistem, împotriva consecințelor prejudiciabile

provocate de invalidarea contractului (Hotărârea CJUE din 3 octombrie 2019, C-260/18, Dziubak, punctele 54 și 55).

- 22 Întrucât Directiva 93/13 presupune că consumatorii se află într-o poziție de inferioritate în cadrul contractului și al litigiului [al cincilea considerent și articolul 7 alineatul (1) din directivă], trebuie să li se asigure măsuri de protecție adecvate în fața instanței. În consecință, instanța este obligată nu numai să examineze din oficiu caracterul abuziv al clauzelor contractuale, ci și să informeze consumatorul, precum și profesionistul cu privire la caracterul abuziv constat. Cerința unei protecții jurisdicționale efective a drepturilor persoanelor, rezultate din dreptul Uniunii, astfel cum sunt garantate la articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, impune instanței, care a constatat din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale, să permită părților din procedura contradictorie să discute această problemă (a se vedea Hotărârea CJUE din 21 februarie 2013, Banif Plus Bank Zrt, C-472/11, punctele 29 și 36). Cu toate acestea, decizia consumatorului privind intenția de a se prevala de protecția care decurge din sistemul Directivei 93/13 și din dispozițiile dreptului național care o pune în aplicare este posibilă numai dacă acesta este conștient nu numai de caracterul abuziv al unei clauze contractuale ca atare, ci și de efectele instituirii unui sistem de protecție, respectiv de eliminarea clauzelor abuzive din contract, de admisibilitatea menținerii contractului, precum și de drepturile și obligațiile consumatorului care decurg din excluderea clauzelor abuzive sau din anularea contractului. Curtea, în cauza C-260/18, Dziubak, la punctul 66, a arătat că, atunci când instanța națională consideră abuzivă o clauză contractuală, ea este ținută să nu o aplice, obligație de la care se face excepție numai în cazul în care consumatorul, după ce a fost informat de instanța respectivă, înțelege să nu invoce caracterul abuziv și neobligatoriu al clauzei. Curtea nu a precizat însă în aceasta întinderea obligației de informare a instanței. În special, este important dacă această obligație de informare privește numai constatarea propriu-zisă a caracterului abuziv al unei clauze sau și consecințele juridice și chiar economice pe care le presupune această constatare. Potrivit instanței de trimitere, numai informarea completă a consumatorului, respectiv cu privire la caracterul abuziv al clauzei sau la necesitatea anulării contractului, și chiar cu privire la consecințele anulării, constând în necesitatea de a restitui prestațiile reciproce (și alte consecințe posibile în cadrul dreptului național, de exemplu în materie de prescripție), va permite consumatorului să ia o decizie prudentă dacă să beneficieze de regimul de protecție.
- 23 Consumatorii, fără a cunoaște pe deplin situația lor juridică, riscă să ia decizii de natură procedurală fără o informare completă, urmând sugestiile reprezentanților lor. Pe de altă parte, reglementarea națională se întemeiază pe ipoteza încrederii părții la procedură în reprezentantul său și dispensează instanța de o serie de obligații de informare în cazul în care o parte la un proces beneficiază de reprezentant. Este vorba numai despre a stabili dacă riscul de apreciere a efectelor juridice ale deciziei pozitive a consumatorului de a beneficia de un regim de protecție trebuie să revină consumatorului însuși și reprezentantului său. Alegerea consumatorului de a cere anularea unui contract este posibilă numai în cazul în

care este informat, în decizia prin care se statuează cu privire la această cerere, cu privire la toate posibilele consecințe care trebuie luate în considerare.

- 24 Pentru a interpreta dispozițiile naționale care reglementează procedura civilă în conformitate cu finalitatea directivei, este necesar să se interpreteze articolul 6 alineatul (1) din directivă în ceea ce privește întinderea obligațiilor de informare ale instanței în cadrul acțiunilor consumatorilor. În opinia instanței, o interpretare a anumitor dispoziții procedurale este posibilă pentru realizarea obiectivelor directivei, în măsura în care obligația de informare a instanței este precizată prin interpretarea dată de Curte.

DOCUMENT DE LUCRU